

38292

806

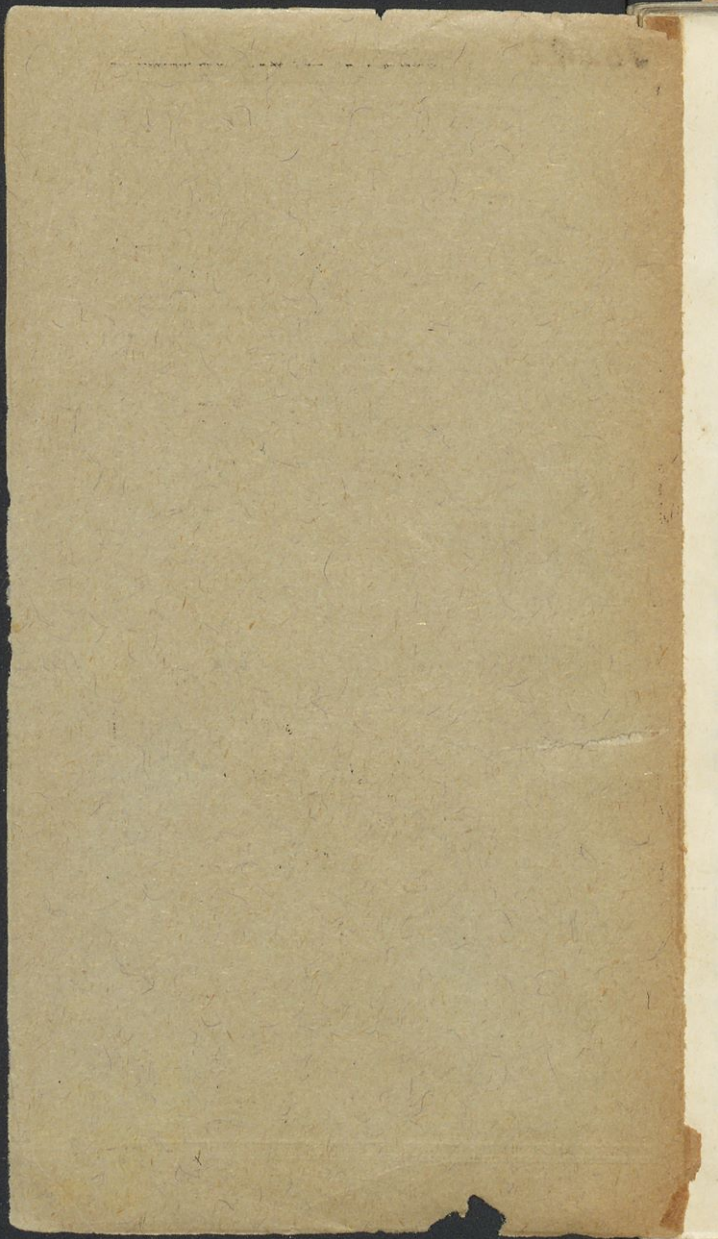
V dobi klerikalizma

Spisal LIBERATUS

Cena 40 vinarjev

V Ljubljani : 1908

Založila Delavska tiskovna
družba, r. z. z o. p. Tiskal
Iv. Pr. Lampret v Kranju

V dobi klerikalizma

Spisal LIBERATUS.

V Ljubljani ::: 1908.

ooo

Založila „Delavska tiskovna družba, r. z. z o. p.“

Tiskal Iv. Pr. Lampret v Kranju.

[Edwin Kristan]

030032755

„Za sveto vero . . .!“

Po slovenskih deželah se je razsula četa političnih pridigarjev. Toliko jih je, kakor kobilic, le da niso zeleni, ampak naj so pobarvani tako ali tako, ni treba nič družega, kakor da se malo popraska, pa se takoj pokaže črna barva. Javno je ne kažejo radi; pokrivajo jo, kjerkoli jo morejo. Celo rdeče srajce so začeli oblačiti zadnji čas; toda le bistro je treba poglegati, pa se opazi črnina takoj.

Dolge roke ima klerikalizem in iztegnil jih je od meje do meje. Globoko malho ima in ves slovenski narod bi rad pobasal vanjo. Najprej se je lotil kmeta. Sreča mu je bila mila, a to ni bilo težko, kajti za izobrazbo slovenskega kmeta se ni brigal živ krst, za njegovo gospodarstvo malokdo, pa ni čudo, da mu je bilo geslo: „Kakor ded in oče, tako pa jaz,“ in da mu je bilo praznoverje

ljubše od vseh novotarij, ki jih je sovražil kakor Turek svinjsko gnjat. Posebno lahko delo je bilo z ženicami, ki vedo o svetu toliko kakor slepec o barvah in se jim zdi znanje mašnih molitvic največja učenost pod nebeškim solncem.

Ko je klerikalizem imel kmeta, je bil itak že večji del slovenskega naroda v njegovi armadi, seveda tako, kakor so v vojski prosti vojaki, ki ne smejo ne misliti, ne ziniti. Z večino se že lahko vlada in klerikalci bi bili lahko zadovoljni. Toda šele kadar se začne jesti, se spozna globočino želodca. Klerikalci so opazili, da je v malhi še prostora in to ni bilo težko, ker je brez dna. Ko so imeli večino, so dobili slo na vse. Naravno. Kmetских mandatov za državni zbor, za deželne zbore in občinske odbore je precej, še več je pa takih, ki bi jih radi dobili. Taki možakarji, seveda sami zmožni, se množe kakor gobe po dežju. Rabijo se za priganjače, torej se jim mora tudi ustrezati, kolikor je mogoče. Kajti vsi so sicer „prepričani“ klerikalci, ampak če bi se drugje lažje kaj doseglo, bi bila izkušnja vendar prevelika. Zato se morajo poskrbeti novi mandati, nove službe, nove sinekure. Če ni več prostora na kmetih, ga je treba poiskati v mestih in v industrielnih krajih.

Začel se je lov najprej na delavce. Po Slovenskem je industrija pičila pa mlada. Delavci prihajajo večinoma z dežele, kmečki sinovi so, bilo je torej upanje: Kdor ima očete, dobi menda tudi sinove. Tukaj že ni šlo vse po loju, kajti delavčevo življenje je tako, da mu samo odpira oči, če jih sploh more odpreti. Ampak nekoliko sreče so vendar imeli; zlasti med nekvalificiranim delavstvom, posebno med ženskim, posebno tam, kjer je osamljeno, so dobili nekoliko pristašev, četudi ne toliko, kolikor bi jih sami radi.

Potem so se spravili nad ostale sloje, predvsem nad rokodelce, nad male mojstre, kramarje, gostilničarje po deželi i. t. d. Tudi učitelji so prišli na vrsto, pa dijaki, meščanstvo sploh — tu z večjim, tam z manjšim uspehom. In danes v svoji neomejeni prešernosti že mislijo, da pride kmalu čas, ko jim pade Slovenija kakor prezrela hruška pred noge.

Kajpada — zaradi „svete vere“.

Kajti klerikalci nimajo druge skrbi, drugega cilja, druge želje, kakor „sveto vero“. Vera je namreč „v nevarnosti“ in oni jo branijo kakor mučeniki v dobi poganskih rimskih cesarjev. Nihče ne sme dvomiti, da bi se vsak klerikalec dal nataktniti na raženj,

ali pa scvreti v razbeljenem olju „za sveto vero“. Nobena posvetna misel jim ne vzame minute, ki so vse posvečene „sveti veri“. Noben zemeljski namen jim ne ovira pogleda v nebeške višave, kjer stoluje sveta vera.

Če bi jim človek smel verjeti, bi pač lahko skomignil, češ, s samo vero se le ne more živeti, ampak lahko bi estetično občudoval junaško doslednost in asketično značajnost. Ampak verjeti! To je križ.

Za „sveto vero“ ustanavljajo po vseh kotih hranilnice in posojilnice. Kaj ima „sveta vera“ opraviti z mamonom, z glavnicami in obrestmi, s tožbami in eksekucijami?

Za „sveto vero“ kupujejo s Francoskega privandrani menihi najboljša zemljišča, snujejo industrije in žgo žganje za prodajo. V kakšni zvezi je sveta vera s kapitalističnim izkoriščanjem in z alkoholom?

Za „sveto vero“ snujejo baje telovadbi namenjena Čukova društva. Odkdaj se telovadi na katoliški podlagi drugače, kakor ponavadi? Ali je katoliška „Bauchwelle“ drugačna kakor liberalna?

Za „sveto vero“ prirejajo shode, na katerih deklamirajo o tako posvetnih rečeh, da jih v nebesih še razumejo ne. Kdaj se je sveta vera pospeševala z davki, z ministrskimi spremembami in z jezikovnimi naredbami?

Za „sveto vero“ tudi pojo, plešejo, godejo, žvižgajo, pa ne „Tantum ergo“ in „Te deum laudamus“, ampak pogostoma jako „okrogle“, da bi svetnike oblila rudečica. Kako se goji sveta vera na slabo razsvetljenem plesišču?

Imenitna pretveza je ta „sveta vera“, ampak človek mora biti skoraj gluh in slep, če ne spozna, da je samo pretveza, nič drugega ne, kakor pretveza; da je klerikalizmu sveta vera toliko mar, kakor lisici ljubezen do kokoši, ampak da misli vselej, kadar pravi za „sveto vero“, v svojem srcu: „Za našo komando in bisago“.

Posvetni so nameni klerikalizma, večinoma so zgolj materialni, prosto gospodarski in večno sklicevanje na vero ni nič drugega, kakor zlorabljanje vere, ki je tembolj zoprno, ker služi ciljem, ki nimajo z vero kaj opraviti. Ta klerikalizem je hinavski in že zaraditega škodljiv. Če bi se kdaj zgodilo, da bi prišel ves slovenski narod na klerikalni način pod „sveto vero“, bi bila to največja narodna nesreča in začetek narodovega pogina. Bojevati se zoper to nevarnost je etična dolžnost vsakega, kdor noče smrti svojega naroda.

Klerikalci radi trobijo, da so „krščanski“ narodi najsrečnejši. Ampak klerikalizem ni

krščanstvo in resnica je, da so bili vedno najnesrečnejši tisti narodi, med katerimi je bil najmočnejši klerikalizem. Napredovali so samo tisti narodi, ki so se znali rešiti klerikalne more.

Tudi za Slovence velja to. Odkar so imeli stikov s klerikalizmom, jim je prinašal samo škodo. Decimiral in zasušnil jih je, ko so jih, tedaj še pogane, prišli pokristjaniti bavarski in oglejski popi; pahnili jih je za stoletja nazaj, ko je najsurovejša protireformacija uničevala Trubarjevo delo in danes nas klerikalizem zadržuje, da ne moremo stopiti v eno vrsto z drugimi naprednimi narodi, da moramo obnemogli gledati, kako se drugi razvijajo, mi pa gremo rakovo pot. Sveta vera pa je bila zadnja briga salcburških misijonarjev, sveta vera ni vodila Hrena in njegovih pomagačev, sveta vera je navadna pretveza današnji Jeglič-Krek-Šušteršičevi gardi.

Braniti hočejo vero!

Na „Katoliškem shodu“, ki je bil 1. 1906 ob velikanskem ropotanju v Ljubljani, so nekateri govorniki, med njimi tudi politični vodja slovenskih klerikalcev dr. Šušteršič, trdili, da ne zahtevajo nič drugega, kakor svobodo za katoliško cerkev. Dr. Šušteršič, ki se je tudi navzočim škofom tako klanjal, da je bila njegova navidezna ponižnost res neprebavljiva, je deklamiral o češčenju Marije v takem tonu, kakor človek, ki mu reč ne pride od srca, pa jo prav zato zavije v patetične, bombastične fraze, ki kaj slovesno odmevajo od sten.

Nastop klerikalnega glavarja je značilen za vso klerikalno stranko. Smelo se namreč lahko trdi, da je večji del njenih pristašev neveren, da krščanstva in katolicizma niti ne poznajo, ampak je votlo vse njih bobnanje.

Kar se tiče prostega ljudstva, je stvar posebna. Po kmetih imajo ljudje vero, toda zelo smelo bi bilo trditi, da je ta vera krščanska. Ko so stari Slovenci sprejeli novi nauk, prihajajoč iz Salzburga in iz Ogleja, so se naučili novih oblik, v mišljenju jim je pa ostala stara poganska podlaga. Krščanstvo med Slovenci ni zmagovalo s svojo idejno močjo, temveč z mečem in politiko. Bavarcem tudi ni bilo bogvé koliko ležeče na tem, da odpró Slovencem sveta nebesa, ampak spraviti so jih hoteli pod svojo oblast in krščanstvo jim je bilo dobro sredstvo za ta „krščanski“ namen. Nekateri zgodovinarji se pač trudijo navsomoč, da bi dopovedali slovenskemu narodu, kaj vse ima zahvaliti krščanstvu. To pa ni objektivno zgodovinopisje, temveč klerikalna zofistika. Nepobitna resnica je, da so Slovenci, ko so dobili krščanstvo, izgubili svojo narodno samostojnost in postali politični helotje.

Stari Slovenci so prav dobro slutili, kaj jim nosi tuji nauk, zato so se ga tudi prav krepko branili. Dobrijani, ki so jih imeli po sili izveličati, so pogostoma odnesli krvave glave. Šele, ko je bil premagan slovenski narod, je zmagalo krščanstvo. Lahko si je torej misliti, s kakšnim „navdušenjem“ so ga Slovenci sprejeli.

Ko so že „na tleh ležali Slovenstva stebri stari“, so Nemci skušali utrditi krščanstvo z raznimi privilegiji, ki so jih uživali kristjani pred pogani. Zlasti so bili kristjani prosti raznih davščin, ki so jih pogani morali plačevati. Zgodovinsko dokazana je tudi resnica, da se je s krščanstvom širil germanizem. Katolicizem je ponemčeval Slovence in na ta način krčil narod in njegovo ozemlje, ki je nekdanj segalo na severu do Donave, na vzhodu po današnjem Ogrskem tudi deloma do Donave, na zapadu pa notri do srede Tirolskega.

Deloma po krvavi sili, deloma pa pod materialnim pritiskom so poganski Slovenci sprejeli krst. Ni torej treba posebnih dokazov, da se niso bogvé kako poglobili v krščanstvo, ki itak v tistih časih ni bilo več tako, kakor v dnevih apostelnov, temveč se je že močno izpremenilo. Narod je sprejel novi obred, nove molitve, nova imena, ampak vse to je zasadil na staro pogansko podlago.

Cerkev sama je olajšavala ta proces, ne le pri Slovencih, ampak tudi pri drugih narodih, ki se niso mogli kar na kratko odreči svojim starim navadam. Vsi veliki prazniki katoliških in krščanskih cerkev sploh se vjemajo s starimi poganskimi slavnostmi, ki so bili v najožji zvezi z naravnimi pojavi.

Naravne prikazni pa so bile tudi spreobrnjenim kristjanom potrebne, da so z njih pomočjo razumeli — seveda po svoje — nove praznike. Saj je bilo kratkomalo nemogoče, da bi se bili s svojim mišljenjem kar čez noč vživeli v abstraktne pojme krščanskih godov. Cerkev pa je bila zadovoljna, če je le pridobila ljudi; da razumejo novi kristjani božič in veliko noč po svoje, da prenašajo svoj politeizem (mnogobožtvo) tudi v krščanska nebesa ter iščejo v trojnem bogu, v angelih in svetnikih nadomestila za svoje neštevilne bogove in druge duhove, bese i. t. d., jim cerkev ni zamerila preveč. Saj jim tudi ni mogla po sili izbiti takih mislij iz glave.

Pogansko pa je ostalo mišljenje in čutenje množice še do današnjega dne. Ali ni pogansko, če mislijo ljudje, da na primer Marija v enem kraju lahko več pomaga, kakor v drugem? Treba se je le baviti z ljudstvom, pa se človek začudi, ko spozna, koliko jih na kmetih še misli, da je mati božja v Lurdu sploh neka vse druga Marija, kakor pa ona v domači cerkvi. Da se dajejo posameznim svetnikom različni resorti, strogo ločeni drug od drugega, da se pripisuje moč nad ognjem svetemu Florijanu in sicer samo njemu, da se obračajo ljudje

ob raznih zgodbah do posameznih svetnikov, a ne do boga in še sto takih primerov dokazuje poganski značaj ljudske vere. Če bi živel med prostim ljudstvom čisto krščanstvo, bi bilo vsako praznoverje nemogoče; kdor pa količkaj pozna prebivalstvo po Slovenskem, vé, koliko ga je. Sicer pa se babjeverstvo ni ohranilo samo med Slovenci, ampak prav tako tudi med drugimi, najbrže med vsemi krščanskimi narodi.

Kdo more torej reči, da je ljudstvo verno v čistem krščanskem smislu?

Kar pa se tiče inteligence, čivkajo že davno vrabci po strehah, da nima krščanske vere. To se lahko pravi ne le o posvetni inteligenci, ampak tudi o dobrem delu duhovščine.

Tem vrsticam ni namen, obrekovati koga, ampak služiti hočejo spoznanju resnice. Če se pravi, da je mnogo duhovnikov, ki sami ne verujejo, kar zahteva vera, odnosno cerkev, je to zgodovinsko dejstvo, ki ne more žaliti nikogar. Utajevanje takih resnic ne pomaga nič, potrebno je razumevanje. Dvom in nevernost našega časa se pa lahko razume.

Med tem, kar je zapisano v knjigah, na katerih je utemeljena vera in med množičimi se odkritji znanosti so nasprotja, ki

jih kratkomalo ni moči spraviti iz sveta. Vzemimo kar začetek: V starem testamentu je rečeno, da je bog vstvaril svet v šestih dneh. Znanost ne pravi le, da ni bilo tako, ampak tudi dokazuje, da je potrebovalo svetovje milijarde let, preden je dobilo sedanjo obliko, da se je celo zemlja razvijala stotisočletja, preden je postala taka, kakršna je sedaj. Za svoje trditve podaja znanost d o k a z e. Kdor torej pravi: „Ne sme se verjeti znanosti, ampak edino le svetemu pismu,“ bo pri mislečih ljudeh težko dosegel svoj namen, ampak dvom bo tem močnejši, čimbolj srborito zagovarja svoje stališče.

Ko se je pokazalo, da se znanstveni nauki o tej stvari ne morejo ovreči, so se začeli kompromisi. Rekli so: „Dnevi, ko je bog vstvarjal svet, niso bili taki kakor sedanji, ampak so šteli na tisoče sedanjih let.“ Znanost je namreč razdelila razvoj naše zemlje v razne „periode“ in teh so se polastili pionirji, ki so hoteli staviti most med vero in znanostjo. „Geodetične periode so bili svetopisemski dnevi,“ so rekli. Najkonservativnejši katoličani sicer niso bili zadovoljni s to koncesijo v razlagi, oportunisti so jo pa sprejeli. A pomagalo vendar ni nič, kajti sveto pismo pravi, da je bog

vstvaril svet v šestih dnevih, ne pa zemljo in to je velik razloček. Znanost pa tudi dokazuje, da se periode zemeljskega ohlajenja in spreminjanja nikakor ne vjemajo z dogodki legendaričnih šestih dni. Povest svetega pisma je zelo lepa, poetično vzorna, toda pred kritično znanostjo ne more obstati. Kakor je z začetkom, tako je pa tudi z nadaljevanjem. Splošno znano je, da je cerkev strogo zahtevala vero v takozvani geocentrični zistem, po katerem bi bila zemlja središče vsega sveta, okoli nje pa se sučejo mesec, solnce in zvezde. Nasprotna vera, da se suče solnce okoli zemlje, je veljala za pregrešno in zgodovinska resnica je, da je cerkev svojčas kruto preganjala pristaše tedaj novega nauka o sukanju zemlje.

S cerkvenega stališča je bilo lahko umevno. Po cerkvenih nazorih je bil ves svet vstvarjen za človeka in zaradi njega. Naravno je torej, da je veljala zemlja, njegovo bivališče, za središče vsemirja. Solnce je imelo nalogo, da mu sveti podnevi in da ga greje, zvezde so mu svetile po noči. Naenkrat naj se to vse prekucne! Veri naj se takorekoč izmakne temelj izpod nog. Ali ni v tem nevarnost, da bi se zrušila vsa stavba?

Papeži, ki so preklinjali novi nauk, so torej že vedeli, kaj delajo. Ampak končno vendar ni šlo Dandanes je vendar že težko najti človeka, ki bi ne vedel, da roma zemlja okoli solnca in nobeni cerkveni inštanci ne pride več na misel, prepovedati ta nauk

S tem in z neštetimi drugimi konflikti med vero in znanostjo se mora seznaniti inteligen ten človek. In kdor verjame znanosti, ki d o k a z u j e, ne more verjeti tistim verskim trditvam, ki so z znanostjo naravnost v nasprotju. Morda je tudi tak človek lahko še kristjan, izraeličan, mohamedanec i. t. d., vendar pa ne more biti pravoveren v cerkvenem smislu. On na primer lahko živi popolnoma po morali, ki jo je Kristus učil, nikakor pa ne more zmešati znanosti in cerkvenih naukov v enem loncu. S stališča cerkve pa je tak človek že neveren.

V inteligentnih slojih so gotovo mnogi in premnogi, ki se tudi ne brigajo dosti za znanstvena vprašanja, ki na primer o vsem darvinizmu ne vedo nič drugega, kakor da je baje po Darwinovi teoriji človek sin opice. Taki ljudje pa tudi verni ne morejo biti, temveč so indiferentni.

Radi verjamemo, da se vidi pri mašah, šmarnicah, procesijah i. t. d. mnogo takih ljudi. Toda tam se vidijo tudi inteligenti, ki

ne verujejo sploh nič. In še treba ni, da bi se zaradi tega imenovali hinavci. Tja gredo deloma iz navade, deloma ker se jim zdi lepo, deloma ker sploh ne mislijo nič. Seveda pa je vmes mnogo, prav mnogo hinavščine. Dosti je takih, ki med štirimi stenami taje vero in včasih še prav neokusno zabavljajo, kadar se jih vidi, se pa odkrivajo pred vsakimi cerkvenimi vrati, ker ima klerikalizem veliko politično in gospodarsko moč in ker se jim zdi koristno, zatajiti svoje prepričanje za dobiček, ki ga pričakujejo od klerikalcev.

Vse drugo bi se še pretrpelo. Ampak ta hinavščina je najhujša. In prav te je med inteligenco na pretek.

Kdo naj na primer verjame profesorju prirodoslovja, da ima pristno cerkveno vero? O marsikaterem vprašanju se mnenja lahko razhajajo; umevno je, če znanstveno izobražen človek veruje v individualno dušo, dasi jo njegov kolega z enako izobrazbo zanikuje. Ampak če tak človek pravi, da verjame, da imajo procesije kaj vpliva na potres, nevihto in sušo, tedaj se njemu ne more verjeti. Zdravnik, ki trdi, da verjame v lurške čudeže, more biti samo dvoje: Duševno nenormalen, torej tudi za svoj poklic nesposoben, ali pa hinavec. Kajti on

vé, da se pač s sugestijo nekatere živčne bolezni lahko ozdravijo v Lurdu kakor drugje, da je pa vsako nenaravno, ali kakor pravijo, „nadnaravno“ ozdravljenje nemogoče. Hinavščina pa tudi ni vera.

Kakšno „sveto vero“ hočejo torej braniti klerikalci, ko prave Kristusove vere itak ni ne med prostim, ne med izobraženim ljudstvom? Ali hočejo verovati vero v cordernice, ki živi v vsaki vasi? Ali braniti izganjanje hudiča, ko bi bilo treba narod poučevati o potrebi zdravniške pomoči?

Ampak to je: Kar kvasijo klerikalci o obrambi „svete vere“, je politična pretveza. Že s to frazo zlorabljajo vero, ki jo hočejo degradirati za pohlevno deklo, da varuje njih politično vladno in gospodarski dobiček. Klerikalcem ni na tem, da smejo častiti Marijo, ampak da lahko neovirano izkoriščajo ubogi narod in ga vodijo za nos k svojim ciljem, ki niso ne božji, ne sveti, temveč skozinskoz zemeljski in materialni.

Kako se godi cerkvi?

Kdor sliši naše klerikalce, bi moral misliti, da je katoliška cerkev v Avstriji največja revica, preganjana od vlade, zaničevana od ljudstva, zatirana od oblasti. To je pa nesramna laž, kajti ne le, da cerkev v Avstriji prav nič ne trpi, uživa še povsem nezasluženo protekcijo in nobeni instituciji v državi se ne godi tako dobro, kakor njej.

Klerikalci pravijo, da hočejo svobodo za svojo cerkev. Kdo pa jim jo jemlje? Ako bi imelo delavsko ljudstvo le desetino tiste svobode, ki jo ima katoliška cerkev, bi se mu zdelo, da se vrača raj na zemljo.

Katoliška cerkev lahko izvršuje vse svoje obrede, kakor hoče. Cerkev si lahko postavi kolikor se ji ljubi in nihče ji ne brani tega. A to je še malo. Ampak drugi zidajo katoliške cerkve, ki niso prav nič dolžni tega. Posebno občine so v tem oziru prave dekle

katoliške cerkve. Nobenega slučaja ne poznamo, da bi bila kaka občina v Avstriji sezidala židovski tempelj ali protestantovsko cerkev; morda je v Dalmaciji kaka izključno srbska občina postavila pravoslavno cerkev, a še to bi bila izjema. Katoliških cerkva so pa občine sezidale na tisoče, pa ne skromnih, siromašnih, temveč stavbe, ki so znane po vsem svetu.

To pa kleru ne zadostuje. Neprenehoma se nabira po deželah pri ljudstvu denar za nove cerkve, ali pa se prirejajo loterije v ta namen. Cerkev ima služiti bogu, ampak loterija gotovo ni sveta reč.

Kdor je nekoliko prepotoval državo, ve, da niso katoliške cerkve samo krasno zidane, nego da so v njih tudi neizmerni zakladi. V tem oziru se torej klerikalci gotovo ne smejo pritoževati. Oni seveda ne bodo nikdar zadovoljni, pa če bi bilo v Avstriji tako, kakor je v Španiji. Kajti nove cerkve rabijo tudi nove duhovnike, čim več je cerkva, tem več je maziljenih gospodov, tem več torej klerikalnih političnih agitatorjev, tem večja je oblast duhovščine nad ljudstvom.

Če bi se porabilo v Avstriji toliko denarja za socialni blagor ljudstva, kolikor se ga porabi za katoliške cerkve in za katoliško duhovščino, ne bi bilo revščine v državi.

V svojih cerkvah imajo katoliški gospodje popolno svobodo. Take svobode ne uživa v državi nihče drugi. Kdor hoče govoriti ljudstvu, mora oblasti naznaniti shod in trpeti mora, da pazi zastopnik oblasti na njegov govor kakor hudič na grešno dušo. Za vsako besedo je odgovoren in najmanjša nepremišljenost v razvnetju govora ga lahko spravi tja, kjer se je ričet na državne stroške. Katoliški duhovnik pa je prost kakor suveren. Kadar hoče govoriti, stopi na prižnico in deklamira po svoji volji.

Vodo bi nosil v morje, kdor bi hotel šele dokazovati, da se poslužuje duhovščina te prilike z vso prostostjo. Pravijo, da je cerkev hiša božja. Človek bi torej v njej pričakoval samo sveto božjo besedo. Ampak kdor bi to mislil, bi se kruto motil. Od škofa Jegliča v Ljubljani do najmlajšega kaplana v kaki hribovski vasi smatrajo duhovniki z maloštevilnimi izjemami prižnico za mesto, na katerem smejo preklinjati vsako nasprotno mnenje, napadati politične nasprotnike in zmerjati kakor na semnju. Skoraj po vsej Sloveniji je postala prižnica politična tribina, na kateri se govori brez vsake odgovornosti. In to se ne godi morda brez znanja duhovniških oblasti, ampak škofi

v svojih pastirskih pismih naravnost nava-
jajo duhovnike na tako početje.

To vendar ni samo svoboda, ampak mnogo več! To je privilegij, ki je zlasti nezaslišan v državi, v kateri je sicer svoboda govora še tako omejena, kakor v Avstriji. Nezaslišan je ta privilegij, ker je tudi neopravičen. Duhovnikove svobode se ne dotikamo. Mi ne zahtevamo, da naj sede policijski komisar v cerkev, kadar je pridiga in da naj moti pridigarja. Toda kakšno pravico ima tisti, ki ga duhovnik v cerkvi napada? Še ganiti se ne sme, kajti če bi se le oglasil v cerkvi, ga obtožijo zaradi motenja vere.

Občutljivost klerikalcev je pa že farizejska. Če jim kdo očita politične pridige v cerkvah, če kdo pravi, da naj govore v cerkvi samo o verskih rečeh, tedaj zlože lice takoj v mučeniške gube in stokajo, da se preganjajo in da se jim jemlje svoboda. V resnici pa oni drugim jemljejo svobodo in jih preganjajo.

Kakor s prižnico, je tudi s spovednico. Pri tej priliki bodi le mimogrede povedano, da prvi kristjani sploh niso poznali spovednice, ampak da so papeži šele mnogo pozneje vpeljali spoved na ušesa. Sedaj jo imajo katoličani, drugi kristjani pa ne.

Tudi spovednico zlorabljaajo mnogi duhovniki za politiko in za druge reči, ki nimajo prav nobene zveze z vero. Zlasti kadar so kakšne volitve, se politizira po spovednicah kakor na volilnih shodih. Kolikokrat se je že zgodilo, da je duhovnik v spovednici žugal, da je smrten greh, voliti drugega kakor klerikalnega kandidata in ni hotel ljudem dati odveze, če niso obljubili, da bodo volili klerikalca! Pri ljudeh, ki verujejo v moč spovedi in mislijo, da jim res grehi tudi v nebesih ne bodo odpuščeni, če ne dobe odveze, je to navaden gnusen terorizem. Ali naj revež izgubi večno izveličanje, ali pa naj zataji svoje politično prepričanje?! A kako naj si pomaga zoper tak terorizem, ko je spoved tajna? ... Seveda bi se morda izplačalo, če bi kdo poskusil pri sodniji. Spovedna tajnost je predpisana duhovniku, ne pa tistemu, ki se je izpovedal. On bi torej pred sodnijo lahko pričal. Po zakonu je kaznjivo, siliti koga, da voli proti svojemu prepričanju, s tem, da se mu žuga s kako škodo. Ne dobiti odveze je za vernega katoličana gotovo škoda, torej mora biti tudi terorizem v spovednici kaznjiv. Seveda bi bila taka tožba kakor igra v loteriji, kajti „uboga cerkev je preganjana v Avstriji“ tako, da se ne upa vsak sodnik nad njene zastopnike.

Da je pred samostanskimi durmi konec državne moči, se je v Avstriji že reklo, ko so neke nune proti volji staršev odpeljale židovsko deklico in državna oblast nikakor ni mogla izvedeti, kje imajo deklice. Če bi se laik predrznil, odpeljati staršem otroka, bi se mu pač slabo godilo; če si samostanske ženske dovolijo kaj takega, je stvar seveda drugačna!

Ali se sme cerkev pritoževati, da ne more izvrševati božje službe? . . .

V nekaterih državah je vsaka vera svobodna, ampak vsaki so prepovedane demonstracije v javnosti. V Avstriji ima katoliška cerkev privilegij, da lahko opravlja svoje obrede na ulici, s svojimi procesijami hodi v javnost, država pa skrbi, da se vrše z največjim bliščem in sijajem; njeni dostojanstveniki se jih udeležujejo v svečanih uniformah, vojaške čete delajo ob njih paradu, streljajo i. t. d. Ali je to preganjanje? . . .

Ne le to. V resnici uživa cerkev ob takih prilikah pravice, ki visoko presegajo enakopravnost. Pogostoma se je že zgodilo, da so bili sodnijsko obsojeni ljudje, če se niso odkrili, ko je šel katoliški duhovnik obhajati, daši niso bili katoličani. V strogem smislu zakonov se take sodbe gotovo ne bi smele izrekati; kajti če se komu

ki ga ne poznam, ne odkrijem, mu pač nisem izrazil zaničevanja. Ampak v resnici so bile take sodbe in to kaže, da je katoliška cerkev res privilegirana.

Vsako nabiranje milodarov brez oblastnega dovoljenja je prepovedano. V katoliških cerkvah so nastavljene pušice za vse mogoče namene in vsak hip je kak „ofer“. Kolportaža je prepovedana; če pa razdajajo duhovniki, cerkovniki in drugi ljudje po cerkvah in tudi pred cerkvami klerikalne časopise, knjižice, letake i. t. d., jim nihče ne brani tega. Nikakor ne želimo, da bi se jim vzela ta svoboda, temveč se bojujemo, da bi jo dobili vsi. Ampak dokler je Petru kolportaža prepovedana, Pavlu pa dovoljena, ima Pavel predpravo in se ne sme pritoževati, da je preganjan in zatiran.

Pa kaj bi katoliška cerkev stokala v Avstriji, ko je znano, da jo podpirajo in ščitijo najvišji krogi, da je najvišja aristokracija v njenem taboru, da obiskujejo takozvane katoliške shode nadvojvodi, ministri in drugi visoki dostojanstveniki?

Kaj ima katoliška cerkev tarnati, ko vemo, da so najvažnejši državni zakoni pod njenim vplivom?

Državi, ki ima čisto posvetne namene, ne more biti nič mar, če se hoče bivši

katoliški duhovnik oženiti, če se hoče človek, ki je ločen od svoje žene, poročiti z drugo i. t. d. Zakaj država nima od tega škode, za moralo pa bi bilo bolj koristno, če bi se ločeni ljudje lahko mogli ali ženili, kakor pa da žive takorekoč po sili v konkubinatu. In vendar se postavlja takim zvezam državni zakon na pot, le zato, ker jih katoliška cerkev ne trpi.

Resnica je, da ima cerkev v državi ne le popolno svobodo, ampak še celo velikanske privilegije, država pa je odvisna od katoliške cerkve.

Ves stok klerikalcev je torej farizejski. Prav tako je, kakor z volkom, ki je vzdihoval, da mu jagnje kali vodo. Cerkev je bogata, cerkev je svobodna, cerkev je privilegirana, cerkev je močna — česa ji torej manjka? Jasno je, da se klerikalizem ne bojuje za svobodo cerkve, ker se samo blazen bojuje za to, kar že ima, cerkev pa ni blazna in klerikalna organizacija tudi ne. S svojim tarnanjem mora torej zakrivati druge namene.

Kakšni so?

Pravi nameni.

Ako klerikalizem ne išče ciljev v nebesih, tedaj jih mora iskati na zemlji. Ako se ne bojuje za vero, se mora bojevati za kaj posvetnega. Pravi klerikalec ne priznava tega, ampak od njega tudi ne izvemo vsak dan resnice. Samo včasih, zlasti če je pijan moči in zmage, mu zdrkne z jezika ošabna in odkritosrčna beseda, katero pa navadno kmalu obžaluje in potem zavija na vse plati,

A tudi brez njegovega priznanja je jasno, da se žene klerikalizem za cilji, ki nimajo prav nobene zveze z onim svetom, temveč so čisto zemeljski. Kaj bi iskal v politiki, če bi ne imel političnih smotrov? Kaj bi se vtikal v socialna vprašanja, če bi ne imel socialnih ciljev?

Ako bi klerikalizem ne imel druge skrbi, kakor versko, bi ostal v cerkvi in bi našel tam toliko dela, da mu še časa ne bi ostalo za druge reči. Brigal bi se, da dobi ljudstvo pravo krščansko vero in da se reši tiste

pogansko - krščansko - babjeverske mešanice, v kateri večinoma živi. Politiki in posvetnim vprašanjem sploh bi pa skrbno zapiral cerkvena vrata, da se ne izpridi in ne omadežuje vera z rečmi, ki ne sodijo vanjo.

Ako bi mislila cerkvena hierarhija le na izveličanje duš, se sploh ne bi moglo govoriti o klerikalizmu, ker ne bi bilo klerikalne stranke.

Tudi tega ne zahtevamo, da bi duhovniki samo maše brali, bolnike obhajali in molili očenaše. Tudi oni so ljudje, državljani, člani različnih narodov, občinarji, služabniki in imajo vsled tega brez obzira na svoj poklic interese, ki jih smejo zastopati, varovati in pospeševati. Ampak če bi hoteli to, bi bilo umevno, da bi bili člani drugih strank; oni pa so organizirali svojo stranko, ki je pod kontrolo višjih cerkvenih dostojanstvenikov. Torej imajo svoje posebne namene.

Da jih spoznamo, je treba najprej pomisliti, kako je bilo s katoliško cerkvijo v preteklosti.

V prvih stoletjih po Kristusu vemo, da se je kristjanom slabo godilo. V rimski državi je veljalo poganstvo. Rimljani so bili sicer v verskih rečeh zelo svobodomiselni.

Kadar so zasedli kako novo deželo, niso žalili verskih čutov njenih prebivalcev, temveč so celo podobe njihovih bogov odnesli v Rim in jih postavili v svoje tempelne. S krščanstvom pa je bila druga reč. Jezusov nauk je bil revolucionaren, socialno-revolucionaren in to je tudi glavni vzrok, da se je tako mogočno razširil med siromašnim ljudstvom. Rimski vladarji in velikaši so prav dobro zaslutili ta značaj krščanstva in so se ustrašili „prekucuških“ idej. Da so verovali v drugega boga in imeli drugačne verske šege, bi bili pri kristjanih prav tako pretrpeli, kakor so pretrpeli pri drugovercih. Ampak socialno-filozofična vsebina krščanskega nauka se je zazdela nevarna mogotcem in zaradi nje so jo jeli zatirati, kristjane pa preganjati. Mučeništvo je takrat cvetelo v vseh mogočih oblikah. Kristjani so se morali shajati pod zemljo, v katakombah, trpeti so morali zaničevanje in nikakor niso bili varni življenja. Seveda je med tedanjimi in sedanjimi kristjani velikanska razlika. Med njimi je vladala enakost; bili so komunisti; lastnina je bila splošna, duhovnikov niso imeli, še manj pa višje cerkvene dostojanstvenike. Služba božja je bila zelo priprosta. V vsem so sledili kolikor le mogoče Kristusovim naukom.

S terorizmom se nikdar niso dosegali trajni cilji. Proti vsaki sili se prejalislej porodi upor. Mučeništvo je učinkovalo agitatorično. Kristjani so se množili. Dobivali so pristaše v najvišjih krogih, končno je Konstantin, ki ga zgodovina imenuje „Velikega“, razglasil krščanstvo za državno vero.

Izpremenil se je položaj krščanske cerkve, pa tudi cerkev sama. Ko je dobila prvo mesto v državi, se je katoliška vera že močno razlikovala od vere prvih kristjanov. Zaradi novih naukov in različnega razlaganja svetega pisma, o katerem so se cerkveni učenjaki dolgo prepirali, katero da je pravo, ker jih je bilo mnogo in zelo različnih izdaj, je bilo mnogo razkola v cerkvi. Največji je bil zaradi rimskega škofa, ki je hotel imeti kot „Petrov naslednik“ prvo, odlično in merodajno mesto v cerkvi; vzhodni kristjani niso hoteli priznati njegovega prvenstva, cerkev se je razpadla v rimsko in grško. Vsaka je trdila zase, da je edino prava. Zapadna se je imenovala katoliško (pravoverno), vzhodna pa ortodoksno (pravoučečo, pravoslavno). Vsaka se je razvijala zase, med obema so nastale prav velike razlike. Mnogo je takih, da jih tudi laik prav lahko opazi. V rimski cerkvi vlada

latinščina, v grški pa jezik naroda (pri Slovanih na primer stara slovenščina). Katoličani imajo skupnega poglavarja papeža, pravoslavni imajo različne patriarhe; katoličani imajo tajno spoved, pravoslavni ne; katoliški laiki dobivajo obhajilo v eni podobi, pravoslavni v dveh; katoliški duhovniki morajo biti samci, pravoslavni se lahko ženijo. Kristjani pa so vendar eni in drugi, krščanske se še mnoge druge sekte, ki ne priznavajo papeža, na primer protestantje, stari katoličani, unitarci, nazarenčani i. t. d.

S tem, da je krščanska cerkev postala državna, je začela silno naraščati njena moč, tako da je kmalu bila večja kakor državna. Papež je postal za ves katoliški svet vladar nad vladarji. Iz njegovih rok so kralji in cesarji sprejemali krone, on jih je lahko preklinjal, odvezaval narode poslušnosti do vladarjev, jim ukazoval, nalagal vojne i. t. d. Države so postale polagoma dobrega odvisne od cerkve, vsi katoličani, od cesarja do zadnjega hlapca so bili papeževi služabniki. Cerkvena moč je dosegla tako velikost, da se brez njene volje sploh ni moglo nič zgoditi in papež je bil takorekoč vidljiv bog na zemlji.

Zgodovina papežev nas seveda uči, da je bilo med njimi dosti takih, ki niso imeli

prav nič božanskega, ampak so uganjali hudobije, da obhaja zona človeka, če čita o njih. Tudi se je zgodilo, da je bilo po več papežev obenem; vsak je seveda trdil, da je on pravi in je preklinjal vse druge, vsak je imel svoje pristaše in vsak je vladal na svoj način. Ampak čim je eden premagal druge, je bil najvišji gospodar na svetu.

Katoliška cerkev je torej dosegla tako moč, da večje sploh ni na zemlji. V vseh važnejših rečeh se je godilo tako, kakor je ona ukazovala, države so bile njene služabnice. In cerkev je znala izkoriščati svojo moč!

Nihče ne taji, da bi ne bila storila tudi včasih kaj dobrega. Saj je sploh krščanstvo napredek v primeri z barbarскими verami, ki so ukazovale na primer krvave, celó človeške žrtve. Vendar se pa ne more reči, da ne bi moglo biti na svetu nič plemenitejšega, nego je krščanstvo. Gotovo je popolnejše, ako človek dela dobrote le iz čiste ljubezni do njih in pa varuje zlega, ker noče uganjati hudobij, kakor pa če neprenehoma računa, koliko plače bo dobil v nebesih in se ogiblje greha iz strahu pred peklom in hudičem. Tudi grško poganstvo si je pridobilo velike zasluge; budizem je storil mnogo dobrega, mohamedanstvo uči marsikaj

Koristnega in lepega; vendar pa katoliška cerkev nikdar ne bo postavila koristi drugih ver nad njih resnično ali navidezno škodljivost. Če je torej katoliška cerkev v preteklosti storila kaj dobrega, vendar ne more zahtevati, da bi se zatisnile oči pred vsem, kar se je pod njeno neomejeno vlado in po njeni volji godilo slabega.

V prvih časih je bilo krščanstvo preganjano; ko je prišla cerkev do moči, je začela sama preganjati drugače misleče ljudi in sicer prav tako brezsrčno in krvavo, kakor so nekdanji rimski cesarji preganjali kristjane. Da bi se polastili Palestine in omejenih krajev, so evropejski kristjani na zapoved papežev vodili krvave vojne — križarske vojne — v katerih je tekla kri v rekah, ne v potokih. Na Španskem so kristjani pregnali mohamedanske Mavre, ki so v deželi vstvarili pravi raj in so povzdignili kulturo tako visoko, kakor ni bila ne prej, ne pozneje v Španiji. Morili, plenili, požigali, razdevali so vsaj tako okrutno, kakor pozneje Turki po naših krajih; a vso to grozo so pokrivali s plaščem krščanstva. Španija je postala popolnoma katoliška, cerkev se je tam razvila kakor nikjer, duhovništvo in menišтво se je pomnožilo kakor gobe po dežju, a vendar je katoliška Špa-

nija dandanes najžalostnejša država v Evropi. Nikjer ni toliko siromaštva, toliko neznanja, toliko nekulture in taka državna slabost, kakor na Španskem.

Zgodovinska resnica je, da so bili židje v dobi križarskih vojn in po njih skoraj edini čuvarji kulture v Evropi; bavili so se z znanostjo, s knjigo, z zdravništvom, kajti krščanstvo ni imelo zmisla za nič drugega, kakor za boje v „sveti deželi“. Tako so zaprli žide v „Geta“, prisilili so jih, nositi sramotno obleko, zabranili so jim kmetovanje in vse višje poklice, pa ni čudo, če se je v stoletjih, ko niso mogli delati takorekoč nič drugega, kakor kupčije in posredovanje denarja, posebno močno razvil med njimi kupčijski duh.

Na vrhuncu svoje moči je bila katoliška cerkev v srednjem veku, ko je vpeljala takozvano sveto inkvizicijo. Namen teh mračnjaških sodišč je bil, preganjati vse ljudi drugega mišljenja. To je bil čas, ko ni bil nihče varen svojega življenja. Tudi veren kristjan, če se je le kaj zameril temu ali onemu inkvizitorju, je prišel v ječo, v mučilnico in končno na grmado.

Neverjetno je, kakšno praznoverje se je takrat širilo po Evropi! Vse je verjelo v copernice in copernike; nihče ni dvomil, da

prihajajo hudiči živi na zemljo in kupujejo duše, da se jim zapisujejo ljudje, da se spečavajo ženske ž njimi, da jahajo na metlah po zraku i. t. d.

Takrat so gorele grmade „za višjo slavo božjo“ po mestih in po deželi in na tisoče ljudi, „krivovercev“, „slabih kristjanov“, „copernic“, „hudičevih zaveznikov“ je zgorelo spričo najvišjih duhovnikov v sijajnem ornatu, kraljev in dvorskih krogov in neštete zapeljanega ljudstva. Nikdar v poganskih časih ni bilo toliko človeških žrtev kakor v dobi svete inkvizicije.

Pa tudi drugače je marsikdo izgubil svoje življenje, ker se je zameril cerkvi. Plemeniti Hus, značajni Giordano Bruno in neštete žrtve, nad katerimi so katoliški duhovniki prelomili palico, je cerkev izročila „posvetni roki“, da jih kaznuje in navadna kazen je bila smrt na grmadi, kajti — cerkev ni hotela prelivati krvi.

Tisto neomejeno moč, ki jo je cerkev imela, je izgubila. Mnogo ji je vzela reformacija, ki je cele narode iztrgala iz papeževe oblasti, še več pa francoska revolucija. Ampak kdor je okusil tako moč, jo težko pozabi. In zato se lahko razume, da sanja katoliška cerkev vedno o tistih časih, ko je

bila silna vladarica in je rimski papež bil kralj vseh kraljev.

Če razumemo to, pa tudi poznamo pravi namen klerikalizma. Krščanska vera ni imela nobenega dobička od svete inkvizicije in od rimske avtokracije, ampak papež in duhovščina je imela velikansko korist. Zato sili nazaj v tiste čase. Smoter klerikalizma je pridobitev nekdanje moči in zato zahtevajo klerikalci predvsem, da se papežu povrne svetovna država. To bi bil prvi korak, da bi postal zopet kralj: prvemu bi pa že sledili drugi. Kakor bi bil papež kralj nad kralji, tako pa bi bili duhovniki uradniki nad uradniki.

Toda odkar se je ljudstvo zdramilo na konstitucionalno življenje, bi mu moral biti tak absolutizem neznosen. In kje je jamstvo, da bi se s klerikalno nadvlado ne povrnilo vse, kar je bilo, da ne bi vzplamtele zopet grmade in da bi ne vstala sveta inkvizicija iz groba? Danes ni tega, ker klerikalizem nima tiste moči. Ampak ko jo je imel, je bilo tako in če bi jo zopet dosegel, bi bilo lahko še hujše.

Klerikalizem in šola.

Nič ne gre klerikalcem tako po glavi, kakor šola. Špekulacija je enostavna, pa izvrstna: Dobimo mladino v kremplje, pa imamo ves bodoči naraščaj; kmalu bo vse ljudstvo naše.

Klerikalci se sklicujejo, da je katoliška cerkev prva snovala šole. To sicer ni resnično, kajti šole so imeli tudi poganski narodi v starem veku. Ampak recimo, da bi bilo res. Tiste šole, ki jih je ustanovila katoliška cerkev, so bile zelo borne. Po propadu stare kulture je bilo v Evropi zelo temno in ko se je pričelo novo duševno življenje, se je vse sukalo okoli krščanskega nauka. Kakor je imela vera v državi prvo mesto, tako si ga je, naravno, osvojila tudi v šoli, ki je bila pravzaprav ustanovljena zgolj v ta namen. Saj je bila tudi znanost, kolikor je je pač bilo, povsem pod cerkvenim vplivom;

izhajala je od verskih predpostavk in iskala je verske cilje.

Ako bi bilo šolstvo ostalo na tisti stopnji, na katero jo je postavil katolicizem, bi imeli malo druge znanosti kakor očenaš in litanije. Kako ozkosrčen je bil klerikalizem, se vidi že odtod, da se ne duhovniki še s svetim pismom niso smeli seznanjati; saj stoji katoliška cerkev še danes na stališču, da biblija ni za laike.

Ampak priznajmo ji za preteklost toliko šolskih zaslug, kolikor sama hoče. Zato vendar ne sme sedaj izvajati pravic do šole. Če so bili moji pradedje modrijani, še ni dokazano, da sem tudi jaz moder in če so imeli velikansko bogastvo, ki so ga pozneje izgubili, ga nimam jaz in se ne morem bahati z njim. Šolsko vprašanje moramo razmotriti po sedanjih razmerah in po potrebah sedanjega časa, ne pa po megleni preteklosti. Včasih se je učilo, da je zemlja plošča; ali naj se otroci tudi danes uče tako, kar je bil nekdanj tak nauk? O fiziki niso vedeli desetine tega, kar se ve danes, kemija je bila sploh neznana; torej bi morala tudi danes ostati neznana.

Za tako logiko se bo lepo zahvalil, kdor želi svojim otrokom kaj sreče. Toda za klerikalce je ta logika zelo primerna. Znanje

je klerikalizmu škodljivo, zato bi ga rad zatrl. In da bi ga mogel zatreti, hoče dobiti pod svojo oblast tisto mesto, od koder se znanje razširja med ljudstvo, torej šolo.

Pravijo, da se poteguje duhovništvo za šolo iz ljubezni do nje. No, prvič vemo, kakšne so bile šole takrat, ko je bil fajmošter poveljnik, učitelj pa njegov in njega kuharice hlapec. Vemo pa tudi, da zahtevajo klerikalci neprenehoma skrajšanje učne dobe. Osem let jim je vse preveč šole; vsak hip vstane v državnem zboru kak klerikalec, enkrat Vergani, drugič Liechtenstein, tretjič Ebenhoch in zahteva znižanje te dobe na šest let. To se vendar pravi, da se otroci klerikalcem preveč uče. Seveda — klerikalizem ima v nevednosti najčvršče korenine in zato so klerikalci navdušeni prijatelji nevednosti.

Današnja šola v Avstriji res še ni tako vzorna, da ne bi mogla biti boljša. A kaj imenujejo klerikalci zboljšanje? Komaj se je doseglo toliko, da ima učiteljstvo nekaj pravice v šoli, pa že napenjajo klerikalci vse sile, da bi jih izpodrinili in da bi dobila duhovščina vse odločevanje.

Premotrimo to stvar nekoliko brez jeze. Vsak stan ima dandanes toliko nalog, da ima posameznik dosti opraviti, če hoče iz-

vrševati vse svoje dolžnosti. Tudi se je življenje tako razvilo in kompliciralo, da se posamezne stroke od dne do dne bolj specializirajo in za vsak del stroke je treba temeljitih nauk. Tudi kmet, če ga oči bole, gre v mesto in vpraša za zdravnika, ki kurira oči, ker vé, da pozna ta bolje to reč kakor tisti, ki kurira jetiko. Čevljar se mora dobro izučiti, ako hoče delati dobre čevlje. Sploh se nikomur ne zaupa, da bi znal, česar se ni učil.

Kaj pa zna duhovnik? — Menda je tudi njegova stroka nekaj posebnega; če je moral biti več let v lemenatu, se mora pač misliti, da se je moral toliko učiti za svoj poklic. Kakor on in kakor vsakdo pa potrebuje tudi učitelj posebne izobrazbe, katero uživa pač učitelj, ne pa duhovnik. Vsi blagoslovljenci bi bili po konci in bi govorili, kakšna predrznost da je, če bi hotel učitelj ali pa katerikoli laik brati mašo ali pa le voditi litanije v cerkvi. In imeli bi prav, ker laik ne zna tega. Kaj pa hočejo torej duhovniki v šoli, ko se vendar niso učili za učitelje? Povsod se zabranjuje šušmarstvo, a ravno v šoli naj bi bilo dovoljeno?

Najdragocenejše, kar imamo, izročamo šoli: Svoje otroke! Kar se jim bo tam vcepilo v srce in v glavo, jim ostane za živ-

ljenje. Če se pokvarijo v šoli, so pokvarjeni za vsa svoja leta. Dober del bodočnosti našega naraščaja, torej vsega naroda, je odvisen od šole. In ljudstvo naj dovoli, da pride ta podlaga bodočnosti v roke ljudem, ki nimajo potrebne zmožnosti? To bi bilo vendar tako, kakor da bi hoteli sami pahniti svoje otroke v pogubo.

A ne pozabimo še nečesa. Duhovnik ima posebno vzgojo, ki ga je namenila posebnim ciljem. On gleda svet skozi svoje posebne, recimo verska očala. Zlasti katoliški duhovnik ima v tem oziru zelo ozke meje. On mora verjeti, kar uči vera in cerkev; v verskih rečeh mora celo brezpogojno verjeti papežu, kajti ta je po katoliški dogmi nezmotljiv. Kar je vera enkrat imenovala resnico, mu mora ostati resnica za večne dni. Pri protestantih n. pr. je nekoliko drugače; protestantu je, čeprav tudi v nekih mejah, dovoljeno raziskavanje; on nima papeža, ki bi določil enkrat za vselej, kaj je resnica, kaj pa ne. Za katoličane n. pr. velja kakor pribito, da je Jezus bog, pravi bog. Protestantovski župnik pride po svojem raziskavanju in študiranju do zaključka, da ni bil bog, temveč človek in ga vsled tega še bolj časti, pa ostane kristjan in župnik, dasiravno je dosti protestantov

drugega mnenja. Če bi katoliški duhovnik prišel do takega sklepa, bi ga moral hinavsko zatajiti, ali pa bi moral sleči duhovniško obleko.

Taka nasprotja pa lahko nastanejo tudi tam, kjer so velikanskega praktičnega pomena. Katoliški duhovnik kot učitelj bi stal neštetokrat pred vprašanjem: Ali naj učim otroke tako, kakor dokazuje znanost, ali tako, kakor pravi vera? A kot dosleden katoliški duhovnik bi jih moral učiti v vseh ozirih v zmislu vere in zatajevati znanost povsod, kjer je z vero v navskrižju.

Otroci pa potrebujejo prave znanosti za svoje življenje. Človek, ki bi po kakšnem čudežnem naključju prišel iz srednjega veka med nas, bi s svojo nevednostjo nikakor ne mogel obstati v silni konkurenci z ljudmi, ki imajo vse znanje našega časa. Kaj naj doseže med nami zamorec, ki pride naravnost iz srednje Afrike med nas? Saj bi ne vedel, kam naj se dene. Prav tako bi se godilo našim otrokom, če bi brez omike in potrebnega znanja morali tekmovati z naprednimi, izobraženimi narodi. Za najslabše hlapce bi jim morali služiti in narodna smrt bi jim bila neizogibna.

Nikar naj se ne reče: Človek postane lahko dober inženir ali zdravnik, tudi če

veruje do pike vse, kar zahtevajo dogme. V nekaterih poklicih so verski in splošni nazori res nekoliko podrejeni. A kako naj človek postane imeniten tehnik, če mu šola sploh ne da potrebnih duševnih pripomočkov, ker ga zaradi svojih ciljev sili v ozki krog klerikalnih nazorov? Mnogo je pa poklicev, ki so samiobsebi v najtesnejši zvezi s svetovnim nazorom. Veren katoličan mora verjeti v lurške čudeže; takozvane nadnaravne moči mu morajo veljati več, kakor zdravnikova veda in spretnost. Dober zdravnik pa ne sme vpoštevati nobenega čudeža, temveč se sme znašati edino na svojo znanost. Astronoma ne sme ovirati nobena beseda svetega pisma; prirodoslovec mora preiskavati naravne pojave brez vsakega predmnevanja, brez obzira na to in ono vero, da, brez obzira na boga ali bogove.

Klerikalizem je torej čisti, znanstveni omiki na vsak način nasproten in zato se mu šola nikakor ne sme vdati, odnosno: Ljudstvo mu ne sme izročiti šole, če se hoče res izobraziti tako, da bo moglo napredovati in zmagovati v boju za obstanek, ki je od dne do dne težji in zahteva vedno več znanja, praktičnega znanja, posvetnega znanja, od vsake dogmatike neodvisnega znanja.

Klerikalna zmaga bi bila največja nesreča za šolo. Cerkev naj skrbi za svoje naloge, šolo pa naj pusti pri miru. Če pa izteguje klerikalizem prste po šoli, mu je treba pokazati zobe tako, da jih potegne nazaj kakor polž rogé

Klerikalizem in življenje.

Kdor pozna življenje Kristusovo, četudi samo iz evangelijev in strogo krščanskih knjig, mora priznati, da so bili njegovi nauki socialnega pomena. Vsa tendenca njegovega delovanja, ki bi se danes imenovalo agitatorično, je bila ta: Vliti revežem in zatiranim pogum in samozavest v dušo. Porojen v revščini, je živel med reveži, zahajal mednje in se družil ž njimi. Njegovi učenci so bili siromaki, berači in priprosti delavci so se zbirali okoli njega, njim je dajal svoje besede.

Učil jih je, da so vsi otroci enega očeta, torej enakopravni in tako je hotel zatreti v njih tisto slabostno ponižnost, ki ubija pogum in uničuje vsako stremljenje. Ne more se reči, da je bil Kristus socialni demokrat; takrat socialne razmere sploh niso bile take, da bi se bila mogla iz njih razviti socialna demokracija v sedanjem zmislu. Ampak kar

je učil, je bila socialna reformacija prav revolucionarnega značaja, ki naj bi bila rešila uboge.

Tudi po njegovi smrti je bilo krščanstvo dolgo vera ubogih. Naravno je, da so oni, ki so živeli ž njim in kmalu po njem, bolje vedeli, kaj je učil kakor ljudje, ki pridejo skoraj dva tisoč let pozneje na svet. In če so bili prvi kristjani komunisti, a so živeli v enakosti, če niso delali razlike med laikom in duhovnom, tedaj se mora pač verjeti, da je bil Kristusov nauk tak in da je bilo socialno bratstvo jedro krščanstva.

Vse to je danes izginilo brez sledu. Katoliška cerkev se je sprijaznila z mogotci tega sveta, sklenila je ž njimi zvezo za vzajemno podporo in obrambo. Nekdaj je bilo krščanstvo socialno, danes je katoliški klerikalizem protisocialen ter služi vladajočemu kapitalizmu, ki ga plačuje za to.

Prvotna enakost je iz katoliške cerkve izginila kakor kafa. Polagoma se je razvil poseben duhovniški stan in se je organiziral kakor vojaške šarže: na široki podlagi malih kaplanov se vzdiguje ponosna stavba katoliške hierarhije z župniki, prošti, kanoniki. škofi, nadškofi, prelati in kardinali, na vrhuncu pa stoji v bleščeči gloriји kakor kak orientalski despot glavar papež. Cerkveni

očetje so še pisali, da je bogatin ropar in tat, da je vsako bogastvo plod tatvine; danes pa ima katoliška cerkev ogromne zaklade, njeni papeži, kardinali, škofi i. t. d. imajo velikanska bogastva in kapitalistične dohodke. Njene slovesnosti so bliščeče kakor najponosnejše posvetne parade in jih še prekašajo. Stremljenje za enakostjo pa imenuje pregrešno in ga prepoveduje.

Klerikalizem trdi, da skrbi katoliška cerkev samo za večno izveličanje krščanskih duš. Papeževe enciklike in škofovska pisma pa agitirajo za klerikalne časopise in za klerikalne kandidate, napadajo neklerikalne stranke, prepovedujejo delavcem boj za svojo osvoboditev in priporočajo vdanost v vladajoče razmere. Katoliški dostojanstveniki se vtikajo v državna vprašanja in dajejo posvetnim vladam lekcije. To niso nebeške zadeve; bolj kakor z izveličanjem si dela cerkev opravkov z materialnimi rečmi tega sveta.

V življenju je klerikalizem tista moč, ki hoče ovirati njegov naravni razvoj. V vsem zatajuje tradicije starega krščanstva. Kristus je dvigal zatirane, sedanji klerikalizem jim hoče vzeti vero, da je rešitev na tem svetu mogoča. Nihče ni tako zlorabljal božje volje, kakor jo zlorablajo klerikalci naših dni, ki

vsiljujejo trpinom prav nekrščanski fatalizem.

„Vaša revščina je božja volja.“

„Bogastvo plutokracije je božja volja.“

„Beda delavstva je božja volja.“

Toliko se valja ta „božja volja“ po zobeh, da se mora končno v reveževi glavi vkoreniniti misel, da ni rešitve.

In da bi se to prav gotovo zgodilo, pride tolažba: „Zato boste imeli večje plačilo na drugem svetu.“

To se pravi: Tukaj je, kakor je. Nikar se ne bojujte, ker ostane vse tako kakor je po božji volji. Nagrada pride pa v nebesih.

Tisočletja se je razvijal svet in življenje. Naenkrat naj se ustavi vse.

Kakor je, tako naj ostane. — Ker je „božja volja“. V resnici: Klerikalizmu se dobro godi. Ako bi zatiranci skrbeli za svojo rešitev in se bojevali za svojo povzdigo, bi tudi klerikalizem marsikaj izgubil. Zato je bolje, da ostane kakor je. Potem se klerikalizmu še marsikaj izboljša.

Tudi družabni red je „božja volja“, torej je nedotakljiv.

Čudno! Če je klerikalna logika kaj vredna, je moral biti tudi vsak prejšnji družabni red „božja volja“. Pa vendar je bog dovolil, da se je izpremenil vsak. Izginil je

fevdalizem, izginil je vladarski absolutizem, izginile so monarhije — na vsak način po božji volji. In prav sedaj naj bi bil bog ukazal, da mora vse odreveneti in ostati neizpremenjeno? Če je bila doslej izprememba božja volja, zakaj ne nadalje?

Pri vsaki priliki povdarja klerikalizem, da smo na tem svetu samo popotniki, naša domovina je nad oblaki. Vse naše misli naj se torej posvetijo nebesom, kjer je večno življenje; na zemlji pa je vse ničemurno in prazno. Klerikalizem torej zahteva, da zaničujemo to življenje. Ako je res vredno zaničevanja, todaj je prav, da nosi vsak svoje breme brez godrnjanja; vsaka revščina je tedaj dobra in vsako trpljenje koristno. Čemu se pehati, da bi si izboljšali, kar tako ali tako ni nič vredno? Kako se brigati za reči, ki so vredne samo zaničevanja?

Kdor hoče logično in dosledno slušati klerikalne nauke in zapovedi, mora prezirati življenje, mora ga celo sovražiti. In res klerikalizem slavi askezo, trpinčenje samega sebe. Zaslužno je, ne le trpeti vse težave in bridkosti, ampak še nalagati si jih po svoji volji. Vse, kar si odrečemo, tudi če bi lahko dosegli brez hudodelstva, je koristno naši duši. Post nam odpira vrata nebeška, bičanje gladi stezo v sveti raj.

Pomanjkanje je naravnost potrebno za izveličanje. Kapitalisti in mogotci so lahko zadovoljni s temi nauki. Z delavci, ki bi se strogo vedli po njih, bi bilo lahko; saj bi morali biti zadovoljni z vsako, še celo z nobeno plačo — kaj zadovoljni! Hvaležni bi morali biti svojim izkoriščevalcem, da jim olajšujejo zasluge za nebesa.

Toda — v vseh teh sklepih je nekaj prelomljenega. Če so nebesa nagrada za zemeljsko trpljenje, kaj bo tedaj z bogatini? Z revščino in bedo se zasluži večno izveličanje. Kako bo pa onim, ki niso nikoli pozkusili pravega siromaštva? Nagrade ne morejo dobiti, če si je niso zaslužili. Torej — pekel?

Ne! Cerkev nam odgovarja s tem, da je posvetila tudi bogate in mogočne ljudi, cesarje, kralje, papeže, bogatine sploh. Torej pride v zmislu klerikalizma lahko tudi tisti v nebesa, ki si jih ni zaslužil s stradanjem, z žejo, z vsakovrstnim pomanjkanjem. Tudi komur se je na tem svetu dobro godilo v vsakem oziru, lahko postane svetnik. — Ljudje, ki nikdar niso zaničevali zemeljskega življenja, uživajo lahko nebeško življenje . . . Ta logika šepa. Klerikalizem nasprotuje sam sebi, na eno vprašanje odgovarja enkrat tako, drugič drugače.

Revež: Ali moram na tem svetu tako trpeti, če hočem biti izveličan?

Klerikalizem: Seveda! Prej pride velblod skozi šivankino uho kakor bogatin v nebeško kraljestvo.

Bogatin: Ali bom večno pogubljen le zaradi tega, ker imam kaj premoženja?

Klerikalizem: Bog ne daj! S pravo vero in z dobrimi deli se vsakdo lahko izveliča.

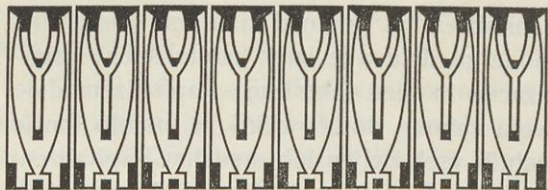
Kaj je torej prav in kaj ne?

Ako bi bila onim, ki se jim dobro godi na tem svetu, res zaprta vrata nebeška, ako bi bilo uživanje pregrešno, bi morala cerkev to na vsa usta povedati bogatinom; prizadevati bi se morala, da opuste svoje bogastvo, da postanejo reveži in si tako zaslužijo nebeško kraljestvo. Z bogatini, ki ne store tega, ne bi klerikalci kot z očitnimi grešniki smeli občevati. Toda klerikalci se družijo veliko bolj z bogatini, kakor z reveži; cerkev sama znaša bogastvo na kupe, njeni deli: kapiteljni, samostani, zavodi zbirajo bogastvo, njene osebe: papeži, kardinali, škofje, prošti, župniki se bogate, kolikor se morejo, in uživajo, kar je mogoče. In vsi skupaj se ne boje peklenškega ognja in večnega pogubljenja.

Tako zavozlana ne more biti božja volja. Če se cerkveni ljudje sami ne boje, da bodo

vrata nebeška preozka zanje, tedaj so vse mile pridige o potrebi pomanjkanja, o pregrešnosti uživanja, o hudobnosti veselja brez temelja; tedaj se pa tudi omaje ves nauk o življenju, ki ga prodajajo drugim, ne da bi se sami ravnali po njem. In resnično: Če premotrimo z zdravim razumom svet in življenje, moramo končno sklepati, da ima klerikalizem postranske namene, ki jih zasleduje s svojo čudno filozofijo, ki se pa prav nič ne tičejo duševnega blagra, večnega izveličanja in vseh takih nadzemeljskih reči.

Klerikalizem in kapitalizem.

Jezusov nauk je bil, kakor smo že videli, namenjen revežem in njegovi privrženci v prvih stoletjih po Nazarenčevi smrti so ga tudi razumeli tako. A na mestu nekdanje krščanske komune stoji danes ponosna katoliška cerkev. Velika moč se je tekom stoletij nabrala v njenih rokah in čeprav je v zadnjih časih izgubila nekoliko, ji je vendar ostalo še več kakor bi bili prvi kristjani kdaj mislili le v sanjah. Svojo moč pa hoče vsakdo porabiti, tudi cerkev, seveda čimbolj mogoče v svoj prid.

Toda poleg nje so na svetu še druge moči, nekatere tudi večje od nje. Taktično vprašanje je torej, kako ravnati, da ji ne postane močnejši nevaren? Roka umiva roko — pravi star pregovor in cerkev razume, kaj to pomeni. Gospodarski svet si je osvojil

kapitalizem in podložil si je vse druge sile. Moderna država je izraz kapitalistične organizacije in njen faktotum; kapitalizem daje svetu zakone, določa etiko in moralo, on je lastnik vseh življenskih sredstev. Kapitalizem vstvarja in uničuje; skrite pritlikavce lahko dvigne iz blata in jih postavlja na visoka mesta svojega socialnega ustroja; velikane lahko strmoglavi z najvišjih stopnic v pozabljenje in pogubo.

Odkar je katoliška cerkev prvič postala državna in izkusila slasti moči, je vedno hrepenela za najvišjo močjo, za svetovno vladno in če ni mogla sama držati žezla v rokah, se je družila z onimi, ki so pravkar gospodovali. Načela ji niso v tem oziru prizadevala velike brige. Cerkev je bila prijateljica monarhije, ko se ji je v monarhiji dobro godilo, a pogodila se je izvrstno z republiko, če ji republika ni stopala na prste. Pobotati se je znala tudi z nekatoliškimi vladarji, ako so potrebovali njenega prijateljstva in so izpolnjevali njene zahteve. Absolutistične vlade so ji bile svete in nedotakljive, dokler so ščitile njene interese; če je zmagala ustavnost, si je cerkev v novi hiši takoj poiskala primeren prostorček.

In sedaj gospoduje kapitalizem, najmočnejši in najabsolutnejši vseh dosedanjih go-

spodarjev. Cerkev stoji pred alternativo: Boj ali mir.

Če bi bila v njej ohranjena prvotna načela bratstva in enakosti, bi morala zagrmeti nad zistemom, ki se hrani s krvjo milijonov, na eni strani znašajoč na kup bogastva, da se prepade človek ob njih, na drugi strani razširjajoč bedo, da bi človeku počilo srce, če jo gleda.

A tedaj bi morala cerkev začeti boj, ki bi pač ohranil krščanstvo v največji čistosti, odnosno bi jo privedel do nje, ampak cerkev bi se morala odreči gmotni, posvetni moči, s katero razpolaga kapitalizem. Jezus je dejal: Ne zbirajte zakladov, ki jih moli in rja žro. Toda brez takih zakladov ne bi bilo cerkve v dobi, ko se kupuje samo z denarjem, a z denarjem vse. Stara krščanska občina s svojo revščino bi morala prevzeti varstvo Kristusovih nauk; a brez sijaja, ki ga kaže rimska cerkev, bi krščanska družba v kapitalističnem svetu izgubila ugled, pomen in vpliv.

Cerkev hoče živeti kakor vsak živi organizem in mora živeti tako, kakor je v vsakočasnih razmerah mogoče. To ji pa brani boj in ji narekuje mir s kapitalizmom.

Ali kapitalizem ne daje ničesar zastonj. V njegovem revirju je vse kupčija. Tudi cerkev mu mora dajati, če hoče kaj dobiti od njega. V službo jo sprejme rad, če mu more koristiti.

In cerkev mu lahko hasni, če le hoče. In ona hoče, če je cena primerna.

Kupčija je že davno sklenjena tako, da sta zadovoljna oba dela. Kapitalizem daje cerkvi sredstva za gosposko življenje, cerkev pa mu daje svojo oblast nad dušami. Velike so potrebe cerkve, a kapitalizem, sicer samoljuben kakor star skopuh, ji ne odreka ničesar. A cerkev ga pokriva s svojim plaščem, da je varen onih, ki se jih edinih ima bati.

Groza neizrecne bede se razširja med ljudstvom, kjer vlada brezsrdni kapitalizem, sesajoč delavstvu kri iz žil in zdravje iz mišic, da ga čudežnim potom izpreminja v zlato.

Klerikalizem pa gre med ljudstvo in mu pravi, oprt ob cerkveno avtoriteto: „Tako je in drugače ne more biti. Bog je uredil tako. Hvalite njegovo modrost.“

V obupu se stiskajo pesti zatiranih in kletve silijo skozi stisnjene ustnice, kletve nad strahoto nečloveškega izkoriščanja.

Klerikalizem pa stopi med nezadovoljneže in jih tolaži: „Tako je bilo in bo, a z nezadovoljnostjo si ne pomagajte. Mati vseh grehov je nezadovoljnost.“

In kapitalizem se zadovoljno smehlja, kajti sužnji se umirijo in njegovo izkoriščanje je zopet varno.

Jezus in njegova ideja sta izpodkopala družabni red, ki je vladal takrat, s tako temeljitostjo, da ga vsi mitološki junaki ne bi bili mogli obvarovati propada. Krščanstvo je podrlo mogočno rimsko državo. Na njegovih temeljih se je povzdignil nov socialni red.

V dvajsetem stoletju hodi klerikalizem po svetu in govori: Nedotakljiv je družabni red, kajti po božji volji in modrosti je tak, kakršen je.

Papeži sestavljajo enciklike in zabičujejo delavskemu ljudstvu, naj se vda v „božjo voljo“ in da bi nekoliko ozaljšali svoje kapitalizmu prijazne, a delavstvo v verige tope resignacije vklepajoče sentence, priporočajo gluhim ušesom kapitalistov, naj se usmilijo trpečih delavcev. „Od nekdanj so bili na svetu bogatini in reveži; vedno je bilo pomanjkanja in stradanja na svetu; bog tepe pravične in krivične“ — polne rokave imajo tako prijazno donečih besed in iz rokava jih stresajo, kjerkoli hodijo. Škofje jih variirajo

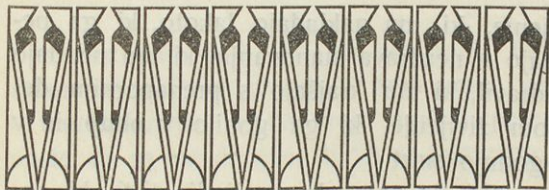
v pastirskih listih, župniki in kaplani jih ponavljajo na prižnicah, pa tudi v gostilne gredo, na shode, da bi dosegli še tiste, ki niso prišli v cerkev. Kadar se pa snide državni zbor, kjer sklepa človeška volja, pa glasujejo klerikalni poslanci za vse, kar koristi kapitalizmu in njegovim četam in zametujejo vse, kar bi olajšalo življenje revežem.

Nikdar ni bil družabni red nedotakljiv, če je klerikalizem pričakoval od izpremembe profita. Kadar mu koristi status quo, je konservativen brez primere in ne dovoli za nič na svetu reforme.

Zakaj naj bi bil prav sedanji družabni red nedotakljiv, ko je delavstvu nemogoče, da bi se rešilo pod njegovim gospodstvom? Zakaj vsi prejšnji ne, a baš sedanji? Zakaj ni bil smrten greh v preteklosti, če se je izpremenil socialni red, zakaj bi bil prav sedaj?

Na taka vprašanja molči klerikalizem. A tudi molk je značilen. Da je sluga kapitalizma, ne more povedati sam, a njegova dejanja povedo, da je.

Božja volja.

Govorimo s klerikalci : Vse kar je, je po božji volji.

A glej! Nič na svetu ni tako absolutno, kakor večna izprememba. Torej je božja volja, da ni nič stalnega na svetu, da izgine vse, kar se prikaže, da umira vse, kar se je porodilo.

Vse, kar je, je po božji volji. Brez nje ne pade vrabec s strehe, ne skrivi se nam las na glavi. Naše trpljenje, naša beda, pomanjkanje naših žena, muke naših otrok — vse je božja volja !

Zdi se nam seveda, da je vsaj velik del teh strahot po človeški volji ! Po volji onih, ki imajo materialno oblast v svojih rokah, po volji onih, ki ne dajo delavcu sadov njegovega dela, ki mu odrekajo sredstva za živ-

ljenje, ki mu nakladajo lakoto, ki ga pehajo v nezdrava stanovanja, ki mu ne dajo zdravil, ki mu krajšajo s prenapornim delom življenje, ki ga gonijo v obup in v zgodnjo smrt

Zdi se nam, da so ljudje tisti, ki nakladajo siromašnemu ljudstvu neznosne indirektne davke, ki mu podražuje jo živila, ki jemlje njegove sinove k vojakom in pehajo njegove hčere v prostitucijo.

Tako se nam zdi; ampak ostanimo pri klerikalni logiki: Vse je božja volja Vse . . .

Zakaj pa torej nezadovoljnost ljudstva, puntanje sužnjev, zakaj boj zatirancev ne bi bil božja volja?

Po božji volji je vse Ali niso potem tudi nasprotniki klerikalizma, ali niso tudi socialisti po božji volji?

Vse.

In vstvaril nas je bog,

Ali ni tedaj tudi razum v naših glavah od boga, tisti razum, ki nam pravi, da je blažen tisti socialni zistem, ki ga vi imenujete red? Ali ni od boga tisti razum, ki nas uči, da je bogokletno, verjeti v boga in ga slaviti z jezikom, pa vendar vse hudobije sveta in ljudi odkladati na — boga? Ali ni od boga tisti razum, ki nam razodeva, da s svetim plaščem vere zakrivate samoljubne

posvetne namene? Ali ni od boga tisti razum, ki nas kliče na boj, ki nam pravi, naj se zanašamo nase in na svojo moč, ne pa na vraže ali pa na čudeže, ki jih ne poznamo?

Vse je božja volja.

Ej, gospoda, tedaj je tudi božja volja, da smo taki, kakršni smo, da smo nezadovoljni, da smo „puntarji“ in „prekucuhi“, da smo socialisti in brezverci.

„Bog pošilja včasih svoj bič na svet“ — skomizgujete vi in nam hočete pripovedovati o Atili in Džingiskanu.

Ampak, veleccenjeni, bog se z vami ne pomenkuje, kakor z nami ne. Kako morete torej trditi, da smo mi bič, a ne morda vi? Kdo vam je povedal, da smo mi po božji volji moderni Huni in Turki, a ne vi — po božji volji?

Strahote se gode po svetu, kamor se oko ozre, telesa in duše trpe, da si človek komaj še ohrani upanje. „To je božja volja“ — pravite vi. A kdo vam je povedal, da ni božja volja, da se vse to konča in da postane lepi božji svet res lep ne samo za peščico privilegiranih in brezobzirnih, temveč za vse ljudi, vstvarjene menda vse po eni božji podobi?

Vse je po božji volji!

Odkod pa je naše spoznanje, odkod naše razumevanje zgodovinskega razvoja? Odkod spoznanje naše moči? Odkod je naše skalnato prepričanje, da mora pasti krivica pred pravico, kakor noč pred dnevom? Odkod naša vera v bodočnost in odkod vaš strah pred dnevom plačila?

Po božji volji!

Dobro. Torej vemo, da ravnamo po božji volji, kadar razgrinjamo vaše neresnice, kadar kažemo ljudstvu, da so pasti pasti in limanice limanice. Vemo, da delamo po božji volji, ko se bojujemo proti vaši nadvladi, proti vašemu absolutizmu, proti klerikalizmu sploh. In vemo, da je božja volja, da pade vaša strašna moč, ko se zdrami vse ljudstvo in se združi v boj po božji volji, za svoje pravice po božji volji, do zmage nad vašimi redniki — po božji volji.

Vsebina:

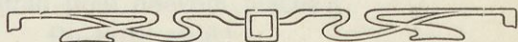
	Stran
„Za sveto vero . . .“	3
Braniti hočejo vero	9
Kako se godi cerkvi	19
Pravi nameni	27
Klerikalizem in šola	37
Klerikalizem in življenje	45
Klerikalizem in kapitalizem	53
Božja volja	59

Čitajte „Rdeči Prapor“!

Cena 10 K 40 vin. na leto. Izhaja dvakrat
na teden v Ljubljani.

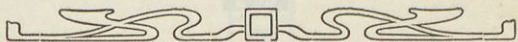
V tisku sta sledeči brošuri:

XI. zvezek knjižnice „Naprej!“

Narodno vprašanje in Slovenci.

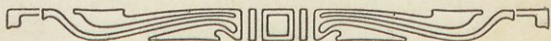
XII. zvezek knjižnice „Naprej!“

STRAHOVI.

Čitajte „Naprej!“

Cena 2 K 50 vin. na leto. Izhaja dvakrat
na mesec v Ljubljani.

NARODNA IN UNIVERZITETNA
KNJIILNICA

00000476263

Naroči se lahko pri

DELA VSKI TISKOVNI DRUŽBI

„**Socializem**“. Knjižnice časopisa „Naprej!“ v Idriji I. zvezek. Upravil Anton Kristan. Cena 20 vin. II. izdaja.

„**Socialna demokracija in kmetiško ljudstvo**“. Iz poročila urednika Antona Kristana. Knjižnice časopisa „Naprej!“ v Idriji II. zvezek. Cena 10 vin.

„**Zakaj smo socialisti?**“ Uredil Anton Kristan. Knjižnice časopisa „Naprej!“ v Idriji III. zvezek. Cena 14 vin.

„**Komunistični manifest**“. Napisala Karol Marx in Friderik Engels. Cena 40 v. Knjižnice čas. „Naprej!“ IV. zvezek.

„**Kdo uničuje proizvodnjo v malem?**“ Napisal Karol Kautsky. Cena 30 vin. Knjižnice časopisa „Naprej!“ V. zvezek.

„**Proletariat**“. Napisal Karol Kautsky. Cena 20 vin. Knjižnice časopisa „Naprej!“ VI. zvezek.

„**Katoliško svetovno naziranje in svobodna znanost**“. Napisal L. Wahrmund. Knjižnice časopisa „Naprej!“ VII. zvezek. Cena 70 vinarjev.

„**O konsumnih društvih**“. Uredil Anton Kristan. Knjižnice časopisa „Naprej!“ VIII. zvezek. Cena 20 vinarjev.

„**Kapitalistični razred**“. Napisal Karol Kautsky. Cena 30 vin. Knjižnice časopisa „Naprej!“ IX. zvezek.

„**Pod spovednim pečatom**“. Napisal katoliški kaplan Hans Kirchsteiger, poslovenil Etbin Kristan. Založila in izdala založba časopisa „Naprej!“ v Idriji. Prva knjiga stane 2 K 60 v., druga knjiga pa 2 K.

„**Nevarni socializem**“. Spisal E. Kristan. Cena 30 vin. Knjižnice časopisa „Naprej!“ VII. zvezek.

„**Magdalena**“. Roman v verzih. Spisal J. S. Machar, poslovenil dr. Ant. Dermota. Cena 2 K.

„**Občinski socializem**“. Spisal Abditus. Cena 70 v.

„**Program socialne demokracije**“. Cena 4 v.

„**Vun enako volilno pravico**“. Cena 4 v.

„**Zvišanje duhovniških plač**“. Cena 10 v.

„**Iz nižin življenja**“. Črtice. Spisal Pavel Mihalek. Cena 1 K.

„**Primož Trubar in slovensko ljudstvo**“. Spisal E. K. Cena 8 v.

Delauska tiskovna družba se priporoča tudi za nabavo drugih knjig, naj so izšle kjerkoli. Urejuje tudi cele knjižnice.